

## Abonamentul

Pentru monarhie:  
Pre an 6 fl., 1/2 an 3 fl., 1/4 an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:  
Pre 1 an 18 frs., 1/2 an 9 frs., 1/4 an 4 frs. 50 cm.

Foia apare în fie-care Sâmbătă.

# Unirea

Foia besericescă-politică.

## Insertiuni

Un șir garmond:  
odată 7 cr., a doua oră 6 cr., a treia oră 5 cr., și de fie-care publicațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privește foia se adreseze la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirei» în Blași.

Anul I.

Blași 16 Mai 1891.

Numerul 20.

### Principiis obsta.

(+) *Libertatea aceea religioasă, care — precum dice „Tribuna“ în numărul său de Pași din anul curent — a resuscitat o reformatiune față de iesuitismul absolutistic, se arată în totă splendoarea sa în afacerea catechisării școlărilor greco-catolici români, cari cercetază gimnasiul reformat din Sighetul Marmației.*

Afacerea acesta tristă este cunoscută în parte și cetitorilor nostri din ceea ce s'au scris în numărul 10 al „Unirei“, unde s'a desfășurat pre largă pozițiunea, ce trebuie să o ié beserica noastră față cu prepotența „districtului berericesc reformat de dincolo de Tisa“.

De atunci încôce conflictul escatú între beserica noastră și „resuscitatorii libertății religioase“ lăudați de „Tribuna“, a îmbrăcat o formă nouă. A pășit adevărat pre terenul de luptă și Illustriata Sa Episcopul Gherlei și cu un zel adevărat apostolic, care merită totă recunoștința noastră, de două ori și-a redicat glasul său înaintea Ministrului de culte și instrucțiunea publică pentru a apără pre catechetul român greco-catolic dela gimnasiul din Sighetul Marmației și dreptul besericei noastre cu privire la instrucțiunea religioasă a tinerimei în contra volniciei „districtului besericesc reformat de dincolo de Tisa“, precum se pôte convinge ori cine din rescriptul Ministrului

apărut în numărul 49 alu „Gazetei Transilvaniei“ din anul curent.

Ministrul în acest rescript, care pörtă datul de 9 Aprilie a. c. Nr. 9648 nu aprobă directe decisiunea districtului besericesc reformat, în virtutea căreia catechetul român greco-catolic trebuie să propună religiunea numai în limba magiară, și într'o sală gimnasială, nici nu reprobă propunerea religiunii în limba română, ci numai dechiară, că el nu pôte face nici un pas în contra decisiunii reformatilor, „de ôrece în sensul paragrafului 7 din articolul de lege XXX din 1883 confesiunile autonome hotăresc ele însele asupra limbei de propunere în școlile medie susținute de dênsele, pre cându dreptul auctorităților besericesci privitorii la propunerea religiunii se estinde numai la prezentarea catechetului și la stabilirea metodului și a materiei, ce are să se propună, însă nu și la alegerea localului și a limbei de propunere“.

Pre lângă cele ce s'au arătat așadar în numărul 10 alu „Unirei“ noi ne vedem constrânși a ne pronunția și față cu ținuta domnului Ministru de culte și instrucțiunea publică în o afacere de forțe mare importanță pentru besericele românești și în specie pentru beserica română greco-catolică, și fiindu că domnul Ministru a trecut cu vederea legile, cari l'arú fi obligatú să înfrêne prepotența și șovinismul „districtului reformat de dincolo de Tisa“

și să scutescă dreptul besericei noastre, îi vomú citá noi acele legi.

În tôte legile Ungariei sancționate dela anul 1868 încôce, în cari se tracteză despre propunerea religiunii, se dá fiecărei beserici sau confesiunii dreptul nelimitat de a se îngriji și de a dispune în totă libertatea de instrucțiunea religioasă a pruncilor sau școlărilor, cari se țin de dênse și frecuenteză fie o școlă preparandială de stat sau o școlă mediă confesională ori de stat. Dreptu dovédă ne provocămú la paragraful 45, 57, 80 și 90 din articolul de lege XXXVIII din 1868, și la paragraful 9 din articolul de lege XXX din 1883, pre care, pentru importanța lui în această afacere, îlú citămú aici în textul său magiar, pre cum urméză:

„A nem felekezeti intézeteknél a hit- és erkölcs tanítása iránt külön, minden felekezethez tartozó tanulókat illetőleg, úgyszintén a felekezeti tanintézeteknél is más felekezetekhez tartozó tanulókra vonatkozólag saját egyházi hatóságuk intézkedik.“

Din paragraful indigitați mai sus și din paragraful de lege citatú mai pre urmă în totú cuprinsul său, apare destul de limpede, că pre toți școlarii, cari se țin de o anumită beserică și frecuenteză vre-o școlă mediă apartinătoare statului ori altei confesiunii, legea în ceea ce privește religiunea îi scôte cu totul de sub jurisdicțiunea organelor statului ori a respectivei confesiunii, și îi pune sub scutul, conducerea și

## Feuilleton.

### Amintiri de călătorii.

Constantinopol, 31 Iuliu 1890.

Frate Isidore!

Ți-am scris în grabă, ce amú vedutú și amú sêmțitú în beserica Înțelepciunii domnedeșci. Acum să-ți scriu, ce amú mai vedutú din mărirea cea vechiă a Bizanțului lui Constantin.

Nu te supără, dacă despre lucrul acesta nu-ți scriu multe. Nu suntemú noi de vină. Viu la Constantinopol, ceri amintiri de ale unei împărății creștine, carea există încă înainte de asta cu patru vécuri și jumătate, și despre care știi, că ea s'a înecatú în trufia sa, și din amintirile acelea mărețe, cari sperai să le veți aci, nu mai affi aproape nimica. Așa amú pățitú noi în Constantinopol. Nu e asta o desamăgire tristă? Dară ce să te faci? Trebuie să te îndestulești cu ceea, ce affi. Constantinopolul creștin și-a atrasú unú blăstémú așa de mare alú ceriului, a provocatú mânia Domnului într'o măsură așa

de mare, încatú l'a respinsú Domnul. Cetea acesta măreță a trebuitú să ié asupră-și sôrtea Ierusalimului: nu a remasú dintr'ênsa piétră pre piétră, fiindu că a abusatú de grația lui Domneșcu și nu și-a împlinitú misiunea cea măreță, carea i-a încredințatú ceriul.

În zădarú cercămú noi aci palașurile împărăților bizantini: ele nu suntú mai multú. Besericele creștine de odinoriă suntú străformate sau mai bine disú deformate întrú moșee turcești ori întrú magazine militare. Dintre palașurile mai marilor nouei Rome nu a mai remasú nici piétră pre piétră. Dară să nu dice pre multú: amú datú de neșce ruine. Se dice, că ele arú fi ruinele palașului lui Belisarú. Acum locuiescú aci buhele; ele aci în palașul celui mai mare beliduce alú împărăției bizantine nu vorú să fie paserile Atenei, ci simbolulú noptii, carea s'a aședatú pre împărăția aceea și pare că mai multú nu voiesce să facă locú țilei.

Dară mai întâiu amú datú de o moșee. E moșea sultanului Achmed I. În deserieri de ale Stambulului amú cetitú, că ea ar fi una dintre moșeele cele mai frumoșe. Amú intratú într'ênsa, fireșce că rescumpărându-ne și aci sufletele cu câte doi franci, și amú

vedutú, câtú de grosolană este imitarea turceșcă a besericei Agia Sofia. Nu veți aci cupolă cutezată ca în Agia Sofia, nu colonadă colosală și totuși sveltă, nu arcuituri feerice și aeriene ca în Agia Sofia, nu podobă bogată de mosaic. Păreți, stêlpi și cupola aci suntú îmbrăcate în maiolică albă împodobită cu arabescuri vinete, cari nu-ți spunú chiar nimica. Și pre lângă totă firea grosolană a acestei clădiri mari se vedeșce într'ênsa nișința de a imita monumentulú acela măreț alú credinței creștine. Cu o esperință mai bogată amú ieșitú din moșee și amú admiratú cu mai multă plăcere sufletescă curtea ei. Cuadratulú acestei curți e încungiuratú giurú împregiurú cu o arcadă de marmoră portată de colone asemenea de marmoră și e împodobită cu podoba stilului arab. Arcurile la început se parú a formá semicerculú stilului roman, dară cătră vérfu își părăsescú direcțiunea, se înalță și se întêlnescú într'unú unghiú fórte ascuțitú. Arabescuri fantastice se parú a creșce din capitellurile colónelorú și îmbracă frontulú, ce se ridică de-asupra arcurilorú și până la basa cupolelorú. În mijloculú curții este fântâna cea obligată înainte fieșce cărei moșee. Fântâna acesta e îmbrăcată într'unú feliu de chioscú octogonalú,

jurisdicțiunea auctorității besericești competente. Asemenea se vede din paragraful citat, că auctoritatea besericească are dreptul *de a dispune* (intézkedni) liberu cu privire la instruirea scolarilor, cari se țin de dânsa, așa câtu dreptul acesta nu este limitat nici în ceea ce privește denumirea catechetului, nici în ceea ce privește materia, ce trebuie să se propună, nici în ceea ce privește manualele didactice de religiune, nici în fine în ceea ce privește limba de propunere. De unde se vede, că afirmățiunea aceea a Ministrului, că adecă auctoritatea besericească ar ave numai dreptul de a prezenta pre catechetu și de a stabili sistemul de propunere și materia, ce trebuie să se percurgă, ér nu și dreptul de a stabili limba de propunere, nu este basată în lege, de órece legea nu face restricțiuni, *ci dă dreptu de dispunere illimitatâ*. Legea așadară nu distinge și nu dice, că asta o pôte, ér cealaltă nu pôte să o facă beserica în ceea ce privește propunerea religiunei, ci dice în genere, că beserica pôte și trebuie să dispună ori ce află de lipsă cu privire la instruirea religiósă a scolarilor, cari se țin de dânsa, și fiindu că legea nu distinge nimica, nici noi nu trebuie să distingem, de órece o axiomă de dreptu ne învétă, că „ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus“.

Afară de aceea domnul Ministru va fi auditu de siguru despre importanța, ce o are la interpretarea legilor așa numita consuetudine, adecă obiceiul său datina. Consuetudinea întărește legea clară și esplică legea dubiă, așa în câtu printr'ênsa legea capetă o nouă sancționare și esplicățiune adeverată. Din care s'a și formatu axioma de dreptu: „*Consuetudo est optima legum interpres*.“

Dacă acum vomu cerca, că în ce chipu a interpretat consuetudinea dreptul besericeșor cu privire la instrucțiunea religiósă a pruncilor, cari cercetéză instituttele de învățământu ale

statului ori ale altorü beserici și confesiuni, atunci ne vomu convinge, că în totu decursul erei constituționale până la casul nefericitu dela gimnasiul reformatu din Sigetulu Marmăției nu s'a întemplatü nici măcar o singură dată, ca să se impună catechetilor, să propună în altă limbă afară de aceea, ce li-a prescri's'o auctoritatea besericească. Așa de es. statulu are gimnasiul său propriu în Sibiu cu limba de propunere magiară, și totuși catechetulu nostru greco-catolicu de acolo a propusü și propune și astăzi în limba română. Totu așa se întemplă acêsta și la alte gimnasii reformate, unitare și luterane din totă țera, unde avemu scolarü greco-catolici; ceea-ce este o dovédă eclatantă, că mintea sănétosă a tuturorü conducătorilorü institutelorü de învățământü din patrie, începéndu dela Ministru până la celü din urmă profesorü, totu de-a una a vedütü și priceputü cu o claritate iresistibilă adeverulu acela, că legile țerii dău dreptu nelimitatü besericeșor de a-și alege ele înse-și limba, în care trebuie să se propună catechismulü și alte cunoșcințe din religiune și morală.

Acestü dreptü este atâtü de conaturalü besericeșü, încätü Domneșeu a făcutü și minuni, numai ca să facă pre sântü Apostoli capabili de a propune religiunea în limba maternă a diferitelorü popóre. Acestü dreptü se impune cu o forță așa de mare, încätü înaintea lui a trebütü să se plece și fanatismulü guvernulu protestantü din Prusia, și să concédă Polonilorü catolici, să învețe religiunea numai din catechismü scrisü în limba poloneză. Acestü dreptü este atâtü de sacru, încätü numai barbarismulü, despotismulü și brutalitatea Muscalilorü a cutezatü a-lü călcă în picioré. Acestü dreptü este atâtü de evidentü, încätü numai cine este orbitü de șovinismulü celü mai turbatü, nu-lü pôte vedé și recunoșce. Violarea acestü dreptü invólve în sine atentatulü celü mai criminalü în contra tuturorü legilorü sancționate de Maiestatea Sa, căci

cine nu-ți mai permite nici să înveți, cum să te rogü și închinü lui Domneșeu în limba ta maternă, acela cum îți va permite, să te foloseșci de limba ta în administrațiune, justiție și în alte afaceri publice și private?

Dar pentru noi esercițiulü acestü dreptü este o necesitate, care ni-se impune prin însuși dreptulü nostru de esistință, pentru-că fiindü limba noastră de facto și de jure totü odată și limba liturgică și rituală a besericeșü noastre, a înstrăină pre cineva dela limba sa maternă atăta însemnéză câtü a-lü înstrăină de beserica sa și a-lü face, să trecă în sinulü vre-unei confesiuni, unde elü pôte să pricepă totü ceea ce se petrece în beserică. Din care causă atentatulü „districtulu besericeșü reformatü de dincolo de Tisă“ îndreptatü în contra limbei nostre are de scopü totodată și surparea besericeșü noastre și pregătirea ei pentru protestantismü.

Dar' acestü scopü sperămü, că beserica roformată nu și-lü va poté ajunge, pentru că dacă domnul Ministru nu voiește să scutésca religiunea noastră de volnicia reformatilorü din „districtulu de dincolo de Tisă“, catechetü nostri își vorü cunoșce totü de-a una detorința de preoți români greco-catolici, și în specie catechetulu nostru greco-catolicu dela gimnasiulü reformatu din Sigetulu Marmăției mai bine va suferi ori ce rău, decâtü să se facă trădătoriulü besericeșü sale și să împlinescă vre odată mandatulu referitoriü la propunerea religiunei în altă limbă afară de cea română. Elü va răspunde „districtulu reformatü de dincolo de Tisă“ și directorulu gimnasiulu reformatü, că să stabilească limba de propunere cu privire la obiectele de învățământü, cari să ținü de sfera lorü de activitate, și să nu se atingă de obiectulü religiunei, asupra căruia are dreptü să dispună numai auctoritatea besericească competentă, érá dacă auctoritatea besericească reformată vre să oblige pre cineva, ca să învețe religiunea în limba magiara, atunci oblige pre pruncü, cari să ținü

de-asupra căruia se înaltă o turbă. Chiosculü acesta de marmoră e împodobitü cu arabescuri filigrane. Deși arhitectura acêsta și podoba ei nu-ți esprimă relațiunea dintre Domneșeu și omü, precum o esprimă într'unü chipü ori într'altulü besericele creștine cele monumentale, omulü totuși pôte să afle aci celü puținü desfătare pre sêma ochilorü. Arta și aici e întruparea religiunei ca și pre la noi. Islamulü îmbie pre omü numai cu desfătări sensitive și sensuale și în viața acêsta și în cea venitoré. Mai multü decâtü desfătări sensitive nu are decü omulü să aștepte dela arta Mahomedanilorü, că din prisosința inimü grăiesce gura.

Ieșindü din curtea moșeei amü ajunsü în o piață forte mare. E piața, ce o numescü Turciü Atmeidan. Aci érá odinióră ipodromulü renumitü și faimosü alü Constantinopolulu. Elü érá menitü pentru jocurile publice și mai alesü pentru alergările de cai, și dece vécuri a fostü acesta loculü, unde locuitorü Constantinopolulu în frunte cu împératulü romanü și cu curtea lui își țineau cu ori ce ocaziune adunările sale cele mari. Poporulü acesta, care cuprinsü de trufie se numia romanü, deși vorbiá greceșce, se sirguia să imiteze întrü tóte Roma cea vechiă, și cu tóte că érá creștinü, elü totuși afectă întrü tóte gustulü Romanilorü păgâni. Po-

porulü acesta se temeă, ca nu cumva să piérdă numele acela, care-lü portă cu atăta trufie, deși nu érá alü lui. Și așa s'a întemplatü, de senatulü și poporulü Romei celei noué și-a însușitü mai multü părțile cele rele decâtü cele bune ale Romei celei vechi. Acești Romanü noi și-au însușitü dela cei vechi aprópe numai devisa *Panem et Circenses*, devisă, ce a dusü Roma cea vechiă nu la gloriă, ci la pierire. Dară să aruneș vëlulü uitării preste aducerile aminte cele triste, ce se légă de loculü acesta, în care se luptău patimile unei împérații întocmai precum se luptă patimile omulü singuraticü în inima lui. Să vedemü, ce a remasü din ipodromulü acesta. În mijloculü lui se vedü trei monuminte, cari se rënduiescü întrü linie óblă de-a lungulü pieții în aceea-și depărtare unulü de altulü. Până pre tēmpulü rēșboiulu din 1854 se vedeă din monumintele acestea numai atăta, câtü se înaltă dintr'ensele preste nivelulü pieței. În anulü acela li-s'a făcutü Francesilorü milă de ele, și ei au săpatü pământulü dimpregiurulu lorü așa, că au scosü la ivelă basele lorü. În giurulu acestorü săpături au aședatü ei apoi câte o stavilă de ruđi de fierü.

Unulü dintre monumintele acestea delăsate e unü obeliscü egipténü de o înălțime mai puținü decâtü mijlocie. Din istoria lui

nu se șcie mai multü de ceea ce spune inscripțiunea de pre basa lui. Ecă-o:

Difficilis quondam dominis parere serenis  
Jussus et extinctis palmam portare tyrannis  
Omnia Theodosio cedunt sobolique perenni  
Terdenis sic victus ego domitusque diebus  
Judice sub Proclo summas elatus ad auras.

Adecă: Eü odinióră mă împotriviám a ascultă de domni suverani; apoi primii menirea de a împodobi mormintele tiranilorü. Dară tóte se plecă lui Teodosiü și surzeilorü lui vecinici. După ce am zacütü trei-deci de zile asemenea unui omü învinsü și subjugatü, mă înaltărá pre tēmpulü judecatoriulu Proclu.

Alü doilea monumentü e șerpele din Delfi, adecă o parte a acestü șerpe. Se pôte conchide, că monumentulü acesta a fostü forte înaltü, căci și frântura cea de patru metri, care stă aci înaltă și pusă în capü, e la vârfulü său încă atâtü de grosă, încätü îți poți închipui de-asupra ei o continuare cam de dece metri până la coda celorü trei șerpi împlețiți. Monumentulü acesta e adcea o curiositate a Eladei păgâne, fiindü elü o împletitură spirală de trei șerpi de bronzü. Tu șcii bine, câtü de multü le-a plăcutü și Grecilorü anticü să se laude. Șcii, că decă le-ai crede, ai crede, că ei au împlinitü minunea de ei o mână de ómeni fiindü au ucisü în luptă

de densa, dar' nu și pre pruncii greco-catolici, pre cari legea îi pune sub conducerea religioasă a auctorității besericești. Catechetul nostru să spună reformatilor, că paragraful 7 din legea dela 1883 le dă dreptul de a stabili limba de propunere numai cu privire la celealalte obiecte de învățământ, însă nu și cu privire la religiunea scolariilor, cari nu se țin de confesiunea reformată, și că dacă ei abusază astăzi cu paragraful citat, mâne poimâne voru abusa și cu paragraful 8, care le dă dreptul de a stabili planul de învățământ și materia, ce trebuie să se propună din fiecare obiect, și cu sofistica învățată dela domnul Ministru voru face nouă restricțiune și voru pretinde, ca numai aceea să se propună scolariilor gr.-cat. din religiune, ce le place dônșilor, căci dreptul auctorității besericești gr.-cat. să estinde numai la denumirea catechetului, însă nu și la stabilirea planului de învățământ și a materiei, ce trebuie să se propună din religiune.

Alcum unu catechetu greco-catolicu român nu pôte propune religiunea de câtu după manuale aprobate espresu de Ordinariatul său, ér' acestuia nu-i este iertat a aprobá alte manuale de religiune afară de cele scrise în limba română, pentru că lucrându almintrea, ar' vêtămă caracterul românesc alu besericești, care nu să pôte schimbá de nimenea pre lume fără de consensul Sântului Scaun Apostolic și alu Măiestății sale, cari au imprimat și garantat besericești nostre acelu caracteru.

Afacerea, despre care am vorbit până acum, este atât de importantă, și așa de hotărîtore pentru esistența besericești nostre, încâtu dacă nu este altu modru de scăpare, trebuie să facem până la Roma pașii de lipsă pentru apărarea noastră, și în casu de lipsă să suferim chiar' martiriu pentru dreptul nostru.

Dacă vre-odată a avut înțelesu practicü proverbialu „principii obsta“, atunci elu nici odată nu s'a potut aplicá mai bine, ca în casul nostru, despre

ce se pôte convinge ori cine, dacă consideră, că amestecul „districtului reformatu de dincolo de Tisa“ este numai o verigă din lanțul acela, care să fărșe în ascunsu pentru sugrumarea esistenței bisericicești române gr.-cat. Este adecă cunoscutu, că aprópe în același tîmpu, în care „districtul reformatu de dincolo de Tisa“ a ieșit în publicu cu porunca sa, prin care se impunea catechetului român din Sigetulu Marmăției, să propună religiunea noastră numai într'unu localu alu gimnasiului și numai în limba magiară, — a apărut și ordinațiunea Ministrului de culte și instrucțiunea publică, prin care se impunea directorilor dela gimnasiile de sub conducerea dînsului, să se ingrigescă și să dispună, ca profesorii catecheti denumiți de diferitele auctorități besericești pentru scolari, cari frecuentază acele gimnasiile, să propună studiul religiunii numai într'o sală din edificiulu gimnasialu.

Acum dacă mai considerăm, și aceea, că Ministrul, precum am citit mai de unăzi în „Magyar Allam“, a datu acestu mandat vêtămătoriu pentru gimnasiile catolice de sub conducerea sa numai cu scopul, ca să întărescă așa numita idee de stat între naționalitățile patriei, atunci credem, că nu greșim, cându presupunem, că Ministrul abia așteptă să vedă, cum se va terminá afacerea cu propunerea religiunii la scolari greco-catolici, cari cercetază gimnasiulu reformatu din Sigetulu Marmăției, pentru ca după aceea să pótă și elu dice, că după ce limba de propunere în cele mai multe gimnasiile de sub conducerea sa este cea magiară, nu pôte nici decum suferi, ca acestu studiu să se propună între păreții acelu gimnasiu în altă limbă afară de limba magiară. Și dacă domnul Ministru va vedé, că și această încercare îi succede, atunci va merge și mai departe, si va dice, că după ce în preparandiile de stat și în școlile populare de stat și comunale limba de propunere este cea maghiară,

el se vede necesitată a dispune, ca studiul religiunii pentru scolari diferitele confesiuni să se propună numai în limba magiară. Pre calea acesta și pre altele multe se va pregăti nimicirea besericeștilor nemagiare și se va inaugura era aceea fericită preconisată de „Tribuna“, cându în această țară voru domni numai „resuscitatori libertății religioase“, ér reprezentanții „iesuitismului absolutistic“, și ai „constituționalismului ortodoxu“, voru fi umiliți și înfrânți cu totul.

Noi însă nu voim să ajungem această epocă de „libertate religioasă“, și pentru aceea dîcem din adîncul inimii nostre mahnite atât catechetului român greco-catolicu dela gimnasiulu reformatu din Sigetulu Marmăției, câtu și altora, pre cari îi dore de viitoriulu neamului și besericești nostre: „Principii obsta, sero medicina paratur.“

**Școlile nostre populare.** — Din deosebite părți ale provinciei metropolitane am primitu știri despre amestecul necompetent a organelor administrative în trebile școlilor nostre populare greco-catolice române. Unu confrate preot de pre câmpie ne scrie, că venind notariulu cercualu în școla noastră populară din comuna dînsului, a început să esamineze pre prunci — firește că din limba magiară — și vedîndu că unulu școlu ceti fluent, îi dădu o fôia ungurescă, în care se află publicat unu articulu în contra românilor, demândându-i că să-lu cetescă. Pruncul surprins și nededitu cu cetirea de gazete, refusă și nu voi să cetescă. Atunci bravulu notariu îl amenință pre pruncul cu palmi, și pôte că și-ar fi și esecutat propusul, dacă preotulu nu-lu făcea atentu la împregiurarea, că tótă procedura dînsului este nelegală și arbitrară. Intervențiunea preotulu îl esasperă pre zelosulu notariu, și îl făcu să declare, că nu preotulu este acela care este chiamat să conducă școla populară română greco-catolică, ci elu notariulu. Unu altu preot ne scrie, că pre acolo notariu sunt încă și mai prepotenți. Anume pretind că nici esamenele să nu se țină fără de presința lor, și postesc ca să li-se notifice mai înainte cu vre-o câteva zile terminulu tinerii esamenelor.

În fața astorfeliu de fapte credem a fi oportunu, a lămuri în puține cuvinte condițiunea școlilor nostre populare greco-catolice române, și a detărmuri relațiunea aceluora cãtră stat și cãtră organele aceluia.

Articolulu de lege XXXVIII din 1868 dă dreptu confesiunilor deosebite din țară, să înființeze din poteriile lor proprii în comunele locuite de credințioșii dînselor institute publice pentru învățământulu popularu. Aceste institute stau sub nemijlocita dispunere și conducere a confesiunilor respective. Ele sunt îndreptățite a denumi pre învățatori, a ficsă salariile lor, a determiná manualele de școlă, și a prescrie chiar și metodulu de învățământ. Unica condițiune ce se prescrie confesiunilor este, ca în tóte dispozițiunile lor să aibă în vedere totdeauna prescrierile generale și comune ale legii de instrucțiune. Auctoritatea supremă decu pentru școlile nostre populare este Ordinariatulu respectiv, care poterea sa o deprinde prin senatele tractuale în frunte cu protopopulu ori administratorulu oficiulu protopopescu, și

milióne de ostași de ai lui Xerxe, întocmai precum unu pruncul mergîndu prin o livadă țaiă cu o bâticuță capetele la mii de flori de pădăia. Destul că după învingerile strălucite, cari le-au câștigat Grecii asupra Persilor, învingătorii au gătitu întru aducere aminte acestu șerpe împletit și l-au ridicat înaintea templulu lui Apollo de pre insula Delfi. Érá împăratulu Constantin a adunat apoi tóte monumintele prețioase și curioase ale Eladei în Constantinopolu, ca ele să împodobescă creațiunea acésta numită și Roma Nouă. După ce adecă Roma cea vechiă érá plină de monuminte de ale unu trecut gloriosu, trebuia ca și imitarea ei cea de lângă Bosfor să-și câștige podoba acésta. Așa a ajuns și șerpele din Delfi în mijloculu ipodromulu din Constantinopolu.

Alu treilea monumentu e unu obeliscu zidit. Elu se pare, că mai de multu érá îmbrăcatu în metalu, și deasupra lui trebuie că a fostu aședat statua ore carui împărat. Dară așa, precum îl vedem acum, are monumentulu acesta norocu cu împregiurarea, că-lu află în mijloculu ipodromulu din Constantinopolu, căci almintrenea nici prin minte nu țiar trece, că elu va fi fostu ore cându unu monumentu macaru și numai de Dómne ajutat.

După ce am ieșit din ipodromu, am mai dat și de o columnă înaltă și masivă

de porfiru. N'am potut afla nimica despre istoria ei. Ea pörtă numele *columna cea arsă*, de ore ce pre ea se vedu urmele incendiilor, ce au pustiit în giurul ei.

Am cercat și pre sub pământu după aduceri aminte de ale vechimei creștine. Am dat aci de o parte a rezervatorulu de apă, ce l-au zidit împărații creștini pre séma capitalei lor. Zidirea acésta a fostu cu adevăratu o minune arhitectonică. Ea érá portată de o pădure de colonne de piétră și încă și în starea ei cea delăsată, în carea o află astăzi, merită numirea *o mie și una de colonne*.

Mai multu nu am ce să-ți scriu despre monumintele Constantinopolulu celui vechiu, și dacă nu te-a îndestulit epistola acésta, îți mărturisesc, că mai mare a fostu desamăgirea noastră, cari am bătut țeri și am trecut mări, ca să ajungem în Constantinopolu și să vedem aci rămășițele unei istorii de unspredece veacuri pline de superbiă.

De aci am mersu de-a dreptulu, să vedem curiositatea cea mai curioasă a Sambululu, adecă Bazarulu. Dară încheiu, că mâne diminueț trebuie să pornim érași, să adunăm materialu pentru alte epistole, și ca să o putem face acésta, trebuie mai întâiu să ne odihnim de alergătura cea multă. Nopte bună.

Victorü.

prin senatele scolastice parohiale în frunte cu parochiul, ca directorul școlii. Aceste și numai aceste sunt organele îndreptățite a-se îngriji de școlile noastre populare, și numai aceste pot să dispună în acele școle.

Cari sunt deci drepturile statului asupra școlilor noastre populare, și care este relațiunea acestora către organele statului? Paragraful 14 al art. de lege XXXVIII din 1868 dice, că „tote institutele de învățământ popular stau sub *inspecțiunea supremă a statului*“. Inspecțiunea această supremă o deprinde statul prin organele sale, și anume în locul primă prin *inspectorul școlastic comitatensă*, era acesta prin adiucții și încredințării săi. Detorințele inspectorului sunt, să *veghieze*, ca instrucțiunea populară în toate privințele să corespundă determinațiilor generale ale legii, atât cu privire la calificațiunea învățătorilor, la planul și mijlocele de învățământ, cât și cu privire la localitățile școlare. Dacă în toate aceste ar observa fie inspectorul fie adiucții ori încredințării lui ceva scăderi, detorința lor este, *nu să dispună densii*, ci să facă arătare la auctoritatea competentă, și numai dacă aceea nu ar vindeca răul, la comitetul administrativ și prin mijlocirea aceuia la ministrul de culte.

Ce au dară să caute în școlile noastre populare notarii? Ei cel mult au să cerceteze din încredințarea inspectorului școlastic, că ore edificiul școlastic din punct de vedere sanitar corespunde sau nu cerințelor legii, și în casu cându nu ar corespunde, au să facă arătare la locul competent, era a dispune, a examina, a preface termenul examenelor nu le este lor dat. Au totuși notarii, precum și toate celealalte organe administrative un drept și o detorință, și anume să de auctorităților noastre bisericăse totu spriginul posibil întru susținerea școlilor.

Atragem deci atențiunea preoților nostri, cari sunt și directorii școlilor noastre populare, la dispozițiile articolului de lege XXXVIII din 1868, XXVIII din 1876 și la regulamentul arhidieceșan pentru organizarea școlilor populare greco-catolice, rogându-i ca să lucre cu totă bărbăția pentru conservarea intactă a drepturilor inalienabile, ce le are biserica noastră asupra școlilor populare, și să nu de ansă prin concesiuni oportunistice la ingerințe nelegale, volnice și prepotente din partea nimănu.

## Revista besericăscă.

### Roma.

Enciclica despre cestiunea socială, care e gata deja dela Pașci, s'a publicat. Sunt aproape doi ani de cându se ocupă Sântia Sa cu idea de a tracta într'o enciclică cestiunea cea mai ardetore a timpului nostru, cestiunea socială, cu scopu ca să desfășure înaintea lumii întregi învățătura genuină a beserice catolice și ca să arete guvernelor calea, pre care trebuie să purcedă în resolvirea acestei grele cestiuni. Enciclica a apărut în cinei limbă, și anume în limba latină, italiană, francesă, germană și englesă, și cuprinde trei părți, o parte istorică, o parte teoretică și o parte practică. — O deosebită atențiune se da în enciclică teoriilor economice, și mai ales sub acestu respectu enci-

clica e de unu deosebitu interesu, de orece va ave să pună capetu diferințelor de păreri, ce se află în această materie chiar și între sociologii și economiștii catolici. Idea predominantă, pre care se basază toate deducțiunile enciclicei, este *dreptatea distributivă*. Cu mare agerime se determină în documentul papal natura, relațiunile, drepturile și detorințele tuturor factorilor sociali, a statului, a individului, a capitalului și a lucrului. Cu unu cuvântu enciclica e chiamiată să fie unu faru luminătoru în labirintul acela, ce-lu formază deosebitele cestiuni sociale, și chiar de aceea nu e mirare, că din toate părțile lumii se îndreptă privirile către Vaticanu, că să asculte cuvintele mântuitoare ale Aceluia, care este reprezentantul dreptății divine aici pre pământu.

### Rusia.

În Rusia de unu timpu încoce se totu ivescu secte noue religiose, cari prin datinile și ceremoniile lor dau multă grige guvernului. Cea mai numerosă dintre toate sectele aceste este secta *Stundistilor*. Aceștia sunt o specie de protestanți, cari într'altele nu recunosc sacramentul ordului, ci în adunările lor religiose sunt conduși de cel mai bătrănu dintre densii. Acum guvernul voiește să pună capetu lăfii și intemeiării de astfelu de secte și în specie voiește să stirpescă *stundismul*, care e mai lăfii și mai periculosu decâtu celealalte. Pre viitoru deci la oficiile de stat nu se va mai aplică nime, despre care se va dovedi, că este unu stundistu. Ce se voru întorce la stundismu după publicarea legii celei noue referitoare la această sectă, precum și aceia cari voru ajuta pre alții, că să trecă la stundismu, voru fi exilați în Siberia, era străinii naturalizați în Rusia după expirarea pedepsei voru fi espulsați și din țera. Totu cu asemenea rigore se va purcede și față cu celealalte secte, precum și față cu scriitorii aceia, cari voru lua în apărare sectele numite.

### Statele unite din America de Nord.

Unu daru cu adeveratu princiaru a primitu universitatea catolică din Washington dela preotul din New-York *James Mc. Mahon*. Acestu generosu preotu a dăruitu tinerei universități totă averea sa imobilă în valore de 500,000 Dollari (cam 2,500,000 franci). De multu timpu s'a ocupat deja marimosul donatoru cu idea de a asigura viitorul universității din Washington, dară la decisiune definitivă numai în zilele aceste a potutu să ajungă. În 23 Aprile a primitu plenipotențiatul universității, episcopul John J. Keane averea donată, care acum formază proprietatea inalienabilă a universității. Donatorul n'a împreunatu darul seu cu nici unu felu de condițiuni, ci toate dispozițiile le-a lasatu în chibzuința conducătorilor universității. Numai din venitele banilor gata a pofitatu, că să se înființeze încă o catedră pentru propunerea filosofiei creștine.

Universitatea din Washington a primitu deja numeroșe daruri. Astfelu domnișora Caldwell din New-York i-a fostu donatu 300,000 dollari, era o soră a ei 50,000 dollari. Unu anumitu domnu Eugen Kelly a fostu donatu totu universității 100,000 dollare. Potem deci speră, că acea tineră universitate în scurtu timpu se va ridica la acel nivelu, la care cu mândrie voru privi catolicii lumii întregi.

## Revista politică.

### Afaceri interne.

Atențiunea publică e îndreptată necontenit asupra lucrărilor comisiunei administrative referitoare la reforma administrativă. Referentul comisiunei, deputatul Dárdai, lucră deja la raportul seu către casa deputaților, și astfelu în scurtu să va începe desbaterea acestu proiectu de mare însemnătate și în plenul casei. — Remarcabilă este enunțațiunea făcută de ministrul președinte Szapary în una din ultimele ședințe ale comisiunei administrative, și anume că speșele noue reforme voru pofi pre anu cam 1 milion și 700,000 floreni, cu toate că nu ne vine a crede, că se va ajunge cu atăta. Asemenea remarcabilă este înțelegerea întrenită între Contele Szapary și între conducătorul opoziției moderate, contele Apponyi. Mulți credcă fusiunea partidei liberale cu opoziția moderată este iminentă, și că Appoyi va intră în ministeriu. Vom vedea, viitorul apropiat ne va lumina și despre acesta.

Proiectul despre reforma administrativă se va predă comisiunei financiare, și apoi împreună cu observările aceleia se va împărți între deputați. După aceste sesiunea actuală se va încheia, și nemijlocit se va deschide sesiunea cea nouă. Desbaterea meritorică a proiectului despre reforma administrativă se va începe deci prin 28 a l. c.

### Austria.

Parlamentul imperial din Viena a decisu în ședința sa din 8 a l. c., că abătându-se dela datina de până acum nu va responde la mesagiul de tron, cu care a fostu deschisă sesiunea actuală, ci luându-lu la cunoștință, va esprima Măiestății Sale adença sa mulțamită și loialitatea sa neclătită. Trei septemăni a totu disputat și a totu lucrat comisiunea esmisă pentru redigearea responsului la mesagiul de tron, însă nu i-a fostu posibil a ajunge la o înțelegere, și era de prevădu că nici în plenu nu va fi cu potință o înțelegere. Liberalii germani voiau ca în răspunsul, ce se va da, să nu se atingă cestiunea școlilor confesionale, cari formază ținta catolicilor, nici cestiunile autonomistice și limbistice, cari sunt programul clubului Hohenwarth. Cu unu cuvântu nu era posibil, ca să se potă redigia unu responsu la mesagiul de tron, care să fiă espreșiunea fidelă a majorității. Între astfelu de împregiurări președintele Smolka a propus, catote partidele să mulțamescă Monarchului pentru părințesca îngrijire, ce o are față cu toate poporele monarchiei, și să-i esprime aliprea și loialitatea lor necondiționată. Propunerea a fostu primită cu *unanimitate*, spre mul-



țămirea tuturor, dară mai ales spre mulțămirea guvernului.

### România.

În 29 Aprile st. v., adică luni, a fost deschisă sesiunea extraordinară a corpurilor legiuitoare române prin o vorbire de tron a regelui Carol. Deschiderea a premersu o liturgiă celebrată la metropolă. În vorbirea de tron regele arătă pre scurtu programul lucrărilor, și anume în locul primu votarea budgetului, apoi votarea tarifului vamal, votarea creditelor de lipsă pentru continuarea lucrărilor de fortificațiune, și alte proiecte strinsu legate cu budgetul Statului. — Despre reforma școlară, și despre politica esternă tace vorbirea.

Pregătirile pentru serbarea zilei de 10 Maiu st. v. se continuă cu insistență. Se așteptă diariști mulți de tôte națiunile. Sperăm și dorim, ca aceia să ducă din România numai suveniru plăcute.

### Correspondințe.

I.

Comloșul mare, la 7 Maiu 1891.

Prea Onorată Redacțiune!

Comuna besericescă greco-catolică din Comloșul mare de unu timp în cöce face frumoșe progrese. Pre lângă aceea că în anul trecut și-a cumpăratu școlă și locuință cantor-docentală, a mai edificat și o frumoșă biserică în stilu gotic în piață în apropierea școlii pre unu intravilanu de 2040□ donatū spre acestu scop de Alteța Sa ducesa Milleva de San-Marco născută Vaco. Acesta este prima biserică greco-catolică română în comitatul Torontalului. Spesele de edificare s'au acoperit din fondul religiunei catolice alu Ungariei, din care spre acestu scop s'au aplaciatu 6000 fl. v. a., er poporul a prestatu tôte operele jugali și manuali recerute. Acum se pregătescu Iconostasele, cari amersuratu contractelorū închieiate cu respectivū întreprindetori constău 1600 fl. v. a. Pre acestu scop mai susu memorata ducesa sa înduratu a donă 1000 fl. v. a. Totu această ducesa cu ocaziunea sântelorū Sărbători a Pașilorū a îndeplinitu acelū frumoșu act de caritate, că pre 16 persoane serace le-a provăditu parte cu vesminte, parte cu încălțăminte, ca din cauza golătății să nu fiă necesitate a absentă dela ascultarea cultulu divin. Economul Ioanū Pascu, a procuratū unu prestolū frumoșu lucratū din marmură albă cu 60 fl. v. a. Astmodu sperăm că nu preste multū fiindu gata și instruirea internă, vom fi fericiți a salutā în mijlocul nostru pre Ilustritatea Sa Domnulu Episcopū alu Lugosului Dr. Victorū Mihali de Apsa spre a îndeplini actulū consacrii acestei beserice. Despre ce l'a timpulū se.

Laurianū Luca,  
parochu gr.-cat.

II.

Protopopiatulū Reghinului în Aprile 1891.

Onorată Redacțiune!

Sinodulū protopopescu ordinariū de primăveră alū tractulu gr.-cat. alū Reghinului conformū conclusulu luatū în sinodulū anulū trecutū în parochia Chiheriulu superiorū s'a ținutū în parochia Ibăneșci Miercuri în septemăna a 3-a a s. postū, adică în 1 Aprile a. c. 1891.

În aceea zi la 9 ore a. m. în urma convocării Prea Onoratulu oficiū protopopescu respectivū din 26 Martie a. c. Nr. 164 onorata preoțime tractuală chiar și din parochiile mai extreme se află întruniti în numerū frumoșu în casa parochială din Ibăneșci, de unde după sosirea P. O. D. Petru Uilăcanū protopopulū tractualū înainte de tôte grăbi în corpore și în frunte cu numitulū dnū protopopū

la s. Beserică și acolo asistă cu tötă pietatea la s. liturgiă a Înaintesăntitelorū, ce o celebră P. O. D. Protopopū însoțitū de notariulu tractualū și de O. D. Iuliū Crainicū preotulū Urișulu inferiorū.

Terminându-se srvițiulu divinū O. D. protopopū ca președinte prin o cuvântare în-suflețită arătându scopul acestui sinodu ilū dechiară de deschisū în numele Preasăntei Treimi, — și totū odată invită pre disertantele alesū în sinodulū de primăveră premergatoriū a-și ține disertațiunea sa. În urma acesteia disertantele O. D. preotū Alesandru Donescu dă cetire disertațiunei sale, în carea prin cuvinte convingătoare combate unele viții și scăderi de cari suferă poporul ruralū, și între aceste cu deosebire beția și luxulū. — Disertațiunea fū ascultată de cei preșenți cu mare atențiune.

După acesta dimițindu-se poporul, la propunerea Președintelui se alegū 3 confesari în persoanele Onoraților preoți Nicolau Mateiu, Leone Lupu și Ioanū Ilioviciū, cari ascultă marturisirile confrăților preoți tractualū preșenți.

Îndeplinită fiindu marturisirea preoților la propunerea Președintelui sinodulū se continuă în casa parochială, unde înainte de tôte se constată preșența alorū 22 membri sinodali împreună cu președintele, și că absenteză 14 preoți tractualū, și anume: O. D. Gavrilū Ciobă, Basiliū Popū, Iuliū Graurū, Danilă Mateiu, Ioanū Chinezu, Petru Ciobotariū, Augustinū Boțanū, Petru Ceșuanū, Teodorū Popū, Zacheiū Graurū, Simionū Simonū, Iacobū Radu, Ioanū Catone și Simionū Sbrăcea.

Referitoriū la preoții absentū președintele dechiară că maiortatea acelora și-a legitimatū absentă cu cause juste și escusabile, er față de aceia, cari nu-și voru escusă absentarea cu causă justă și escusabilă, va procede conformū prescrișelorū s. canone și a concluserulū sinodelorū premergătoare.

Parochulū Gurghiulu O. D. Nicolaū Petru din causa unorū greutăți, cu cari e împreunată ținerea sinodelorū protopopesci ambulante, își exprimă opiniunea sa, că ar' fi mai bine, ca acelea să se țină totū de-a una în centru la reședința protopopescă.

Membrii sinodali însă avându în vedere atâtū folosul moralū, ce-lū are poporul din amintitele sinode, câtū și alte folose, ce rezultă din astfelū de întruniri binefacătoare, decidū susținerea acelorū sinode și pre venitoriū și ținerea acelora ceva mai târziu și adică Miercuri în septemăna a 6-a a s. Postū.

În urma acesteia sinodulū la invitarea caldurosă a O. D. Iuliū Crainicū decide, ca sinodulū ordinariū de primăveră a anulū venitoriū să se țină în parochia Urișulu inferiorū, — alege totū odată de disertante pentru acelū sinodū pre O. D. Nicolaū Mateiu parochulū Chiheriulu superiorū, er' de suplentū pre O. D. Gregoriū Nistorū preotulū Solovestrulu.

Președintele notifică trecerea din această viață la cele eterne a confratelui preotū Nicolaū Berianū din Filpișulū mare. Această notificare membrii sinodali luându-o la cunoștință între esclamațiuni de „Domneșeu să-lū ierte“ se obligă în consciință a perface câte o s. misă pentru repausulū sufletulu piulū defunctū.

După aceste nefiindū alte obiecte la ordinea zilei, președintele dechiară sinodulū de închisū, er' preoțimea după prânđulū comunū avutū la mēsa confratelui preotū localū O. D. Ioanū Racoțanū între stringeri de mână frățesci luându-și revedere bună la sinodulū de primăveră a anulū venitoriū în Urișulu inferiorū, se departă pre la parochiile sale.

Alesandru Ternaveanū,  
notariū tractualū.

### Colecta cruceriulu.

La colecta cruceriulu inițiată de noi în numerulū 16 alū „Unirei“ din a. c. s'au asociatū:.

În Archidieceasă. Protopopiatulū Blet: O. D. Vasile Szmigelski, p. în Valea Sasulu, 300 s. — Protopopiatulū Blasiulu: O. D.

Artimonū Blașianū, p. în Obregea, 474 s. — Vicariatulū Făgărașulu: O. D. Demetriū Chișereanū, cap. în Făgărașu, 1000 s. Maximilianū Receanū, a. p. în Vaida-Recea, 721 s. Danilă Sasū, p. în Hureză, 160 s.

În diecesa Oradei-mari. O. D. Ioanū Cinea, p. în Dizer, 300 s.

În diecesa Gherlei. P. O. D. Vasiliū Vancai, p. în Unimăt și protopopū, 842 s.

### Noutăți.

Din Archidieceasă. O. D. Nicolaū Rațiu, fostū administratorū parochialū în Petridulū de susū, tractulū Turđii fū dispusū de capelanū în Clușiu, eră în loculū dēnsulu s'a designatū de administratorū cancelistulū metropolitanū Ioanū Suciu.

O. D. Aureliū Pascu, fostū administratorū parochialū în Vale, tractulū Aiudulu, fū străpusū în aceea-și calitate în Aiudulu de susū.

O. D. Ioanū Peteanū, cooperaturū parochialū în Juculū nobilū, fū denumitū administratorū parochialū în Corpade, tractulū Coșiocei.

O. D. Ioanū Popū, preotū disponibilū, fū dispusū de administratorū parochialū în Filpișulū mare, tractulū Reghinulu săsescu.

O. D. Ambrosiū Popū, parochū în Tăudū, tractulū Almașulu, fū numitū de parochū în Vale tractulū Aiudulu; eră în loculū dēnsulu de administratorū parochialū s'a denumitū O. D. Valeriū Papiriū Popū, fostū administratorū parochialū în Ciurmerna, tractulū Almașulu.

O. D. Ioanū Lucaciū, preotū disponibilū, fū numitū de administratorū în Karácsonfalva și filie, în tractulū Murășulu.

Din diecesa Oradei mari. În 30 Aprilū a. c. pre lângă Dnii amintiti în numērulū trecutū alū fōiei nōstre — a fostū ordinarū de preotu și M. O. D. Ioanū Fersiganū, profesorū gimnasialū în Beiușiu.

Noi doctori în s. teologiă. Ni se serie din Roma cu datulū 5 Maiu a. c.: „Astăzi au fostū promovați în Colegiulū de Propaganda fide, după depunerea cu succesū strălucitū a esamenelorū, la gradulū de doctori în sânta Teologie Onorați domni Corneliū Bulei, preotū alū diecesei române de Oradea-mare și Octavianū Domide, clericū alū diecesei de Gherla.“ — Primescă noi doctori felicitările nōstre celea mai sincere!

Maiestatea Sa Preagrățiosulū nostru Monarchū s'a înduratu a donă din cassetă privată comunei besericesci gr. cat. din Vorumlocū (în Archidieceasă) 100 fl. v. a. pentru edificarea besericei, eră comunei besericesci gr. cat. din Lăpușulū românescū 100 fl. v. a. pentru edificarea căsi parochiale.

Esamenele cu studentii din clasa a VIII dela gimnasiulū nostru superiorū din locū s'au ținutū în 11, 12, și 13 ale curentei. Luni în 11 înainte de amieză a fostū esamenulū din religiune, eră după amieză din cantulū besericescu, la cari a asistatū și Escelenția Sa Preasăntitulū nostru Metropolitanū, examinandū însuși pre studentii și îmbărbătându-i cu pârinteșci cuvinte la diligență și pietate creștinescă. — Marți s'au ținutū esamenele din studiile limbistice și din istoriă, eră Miercuri din științele reale și din filosofie.

Sinodulū archidieceșanū greco-orientalū. Sesiunile sinodulu ordinariū alū archidieceșei greco-orientale române din Transilvania s'au deschisū la 10 Maiu a. c. în Sibiu prin o cuvântare ținută de Escelenția Sa metropolitanulū Mironū Romanulū.

Legea privitoare la asilele și grădinele de copii a fostū sancționată de Maiestatea Sa la 28 Aprilū a. c. și publicată în fōia oficiosă dela 6 Maiu a. c., ca alū VI articlu de lege din 1891.

Denumire. Judele dela tribunalulū regescū din Deșiu, Vasile Hossu, a fostū numitū jude la noua tablă regescă din Clușiu.

Influenza eră-și se apropie de noi. Influenza, care a seceratū multe victime în America în decursulū iernei trecute, acum grasază între locuitorii Londrei, mai alesū în parca sudică a mării cetăți.

## PARTE ȘTIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

## Mihailu Eminescu.

Studiu criticu.

(Continuare.)

Să trecem acum la pesimismole acesta, care este a doua parte din cuprinsul poeziilor lui Eminescu.

Toți câți au scris despre el, recunosc, că Eminescu este un pesimist rezoluț. Toți recunosc, că în poeziile lui, pesimismole este caracterul cel mai marcat. Sigilul negru al pesimismole este imprimat pre toate. Încătu-va și cele erotice, ăra cele neerotice mai toate sunt încadrate în negru, ca și cum ar' fi neșce anunțuri funebrale.

Cu toate aceste mai nice unul dintre cei ce au scris despre el, nu și-au luat ostentia a descompune, a analiza, a esamina, a compara, cu un cuvânt a studia pesimismole lui Eminescu în sorgintea, natura și manifestările lui. De aci apoi s'a născut inconvenientul acela, că necunoscându pesimismole lui precum se cuvine, l'au asemănat nu numai cu pesimismole lui Leopardi, Lord Byron, cu pesimismole, ce-lu întâmpină omul și prin liricii și tragicii grecești, ci chiar și cu pesimismole, ce-lu întâlnim în S. Scriptură, deși toate aceste pesimismole n'au de a face chiar nimic cu pesimismole lui Eminescu. <sup>1)</sup>

Și ca să ne convingem despre acesta, flă vom compara cu toate pesimismolele aceste. Înainte de toate însă preitem, că pesimismole lui Eminescu este un pesimism fără Domnețu, fără credință în nemorirea sufletului, un pesimism teoretic, ce și-l'a însușit din filosofia lui Schopenhauer, un pesimism mai mult cunoscut cu mintea decât sântit cu inima, și chiar pentru acestea un pesimism immoral, nepoetic, neestetice și respingător, ăra în consecințele lui cât se poate mai periculos.

Să începem mai întâi cu pesimismole din sânta Scriptură, care apoi a trecut și la scriitorii besericești, și mai cu sînă la sântii Părinți.

Elegiacul Ecclesiastu își începe sublimul său op cu cuvintele: *Deșertățiunea deșertățiunilor, și toate sunt deșertățiune.* Ce voiește însă genialul autor inspirat să dică prin cuvintele acestea, ce resună ca un suspin profund din o inimă provădută cu o vastă esperință și cunoștință de lume? Evidentă aceea, că sufletul omului este prea mare pentru lumea acesta, sau lumea acesta este prea mică pentru sufletul omului. Este mare lumea acesta în estensiunea ei în spaț și în timp, este avută în varietăți, este copioasă în desfătări, admirabilă în totalitatea ei, și totuși ea este prea mică pentru sufletul omului. Âmblandu sufletul omului prin ea se desfătează, o admiră, devine farmecat de ea, însă ea nice odată nu-lu poate mulțami. Din ce se urcă mai sus pre scara plăcerilor și frumșetelor ei, din aceea ar' dori să se suie mai sus. Un viersu tainic îi strigă în continuu cuvintele din visul lui Galilei: *Maș sus!* De altă parte însă conștiința morții îi strigă totu mereu în urechiă, că așa nu poate merge în înfinit, și că odată trebuie să încete suirea acesta, decât nu pre altă cale, atunci de sigur prin morțe. Și astfel ajunge omul în pușețiunea aceea critică și tragică, după care sufletul lui dorește mulțamire deplină, ăra lumea, în care o caută, nu este în stare să i-o de. Atunci devine omul conșit de disproporțiunea și disarmonia, ce e între dorințele sufletului său, și între ceea ce-i poate oferii lumea. Când devine însă conșit despre acesta, atunci unii mai rari, cum a fost și Eminescu, urăsc și se îngreșeză de întregă lumea, și pentru aceea o hulesc și blastemă în continuu ca pre o înșelătoare. Și după ce lumea nu pot să o nimicească, își caută fericierea în nimicirea sufletului, în credința, că pentru un sufletu, ce are să rămână nemul-

tămitu pentru totu de-a una, este mai bună neesistența decât existența. Acesta este apoi pesimismole celu adevăratu, pentru care fericierea este mormântul singuru, sau cele patru scânduri alu Eminescu. <sup>1)</sup> Când ajunge pesimistul între aceste patru scânduri, atunci moră și el, și cu el și lumea pentru totu de-a una, atunci se începe nemica și cu nemica fericierea, cât sunetul teribilu, ce-lu produce pământul, ce cade pre cele patru scânduri, este pentru atare pesimist numai melodia aceea ilară, ce i-se cântă omului la intrarea în paradisul neesistenței, singura fericiere, ce poate să o aștepte.

Cei mai mulți omeni însă nu ajung la o consecință așa funestă în fața disproporțiunei, ce este între dorințele sufletului și între ceea ce oferește lumea spre mulțamirea acestor dorințe. Pentru cei mai mulți chiar contemplarea disproporțiunei acesteia este un isvor de plăcere și desfătare cerescă. Căci aceștia trag din ea cu totul altă conclusion, ce-i mângăie nu numai în mijlocul nemulțamirii, ci și în mijlocul dorerilor, cu cari ne încungiură lumea acesta atât de adeseori, conclusion, că dacă lumea și viețu acesta nu poate și nu este în stare să mulțamăscă pre om, atunci trebuie să existe o altă lume și o altă viețu, unde și în care mulțamirea acesta să potă fi deplină, și spre lumea și viețu acesta nouă își îndreptă privirea chiar și în ora morții. *Sors tua mortalis, non est mortale, quod optas.*

Acesta este pesimismole din Sânta Scriptură, diversu de alu Eminescu că ceriul față cu pământul. Și acest pesimism flă indică și Ecclesiastul, când deși începe cu cuvintele: *Deșertățiunea deșertățiunilor și toate sunt deșertățiune,* totuși finește în modul următoriu: *Teme-te de Domnețu, și poruncile lui le păzește, că acesta este totu omul.* <sup>2)</sup> Pesimismole acesta are și valoare morală și o putere consolătoare ca nimic altu ceva pre lume. El este soțulu fidel al omului în valea plângerii, soțulu, care-lu îmbunază, flă mângăie și-lu desfătează până în minutul din urmă, soțulu, care în minutul acesta îi închide ochii pentru lumea acesta spre a-i deschide pentru o altă lume. Fără de soțulu acesta totă lumea este pustie, cum a fost pustie pentru Eminescu.

Pesimismole acesta l'au adoptat și Sântii Părinți, și mai mulți dintre ei l'au descris în tablouri admirabile și l'au cântat în versuri subline. Nice unul însă ca sântulu Gregoriu Nazianzenul. Despre celu ce-și caută fericierea deplină în lucrurile aceste lumii, dice el că *Âmbă să țină în mână valul, să rașimă pre unu noru, și crede umbra a fi corp.* *Ca unu călătoriu,* dice el, *alergu din pericol în pericol, fără a află în lume repausu dorerilor mele. Ele merg crescându, câtu cea din urmă este totu de-a una cea mai crudă. Domne, Domne, unde mă voi odihni? In tine, Domne! O Domnețu, fă ca și la bătrânețe adănc să te pot cântă, ăra după morțe primitu în simulu tău să-ți pot oferii în eternu singuru ție cantecele mele.* <sup>3)</sup>

Ce are a face pesimismole acesta alu sântulu Gregoriu cu pesimismole lui Eminescu din viersurile aceste slabe în metafore colosale și chiar pentru aceea și mai slabe ca viersurile:

»Poti zidi o lume întregă, poti s'o sfărmi, ori ce ai spune,  
»Preste toate o lopată de țărână se depunc.« <sup>4)</sup>

Să trecem acum la pesimismole Grecilor antic, care, precum ne vom convinge, chiar așa ca și celu creștinu nu are de a face nimic cu pesimismole celu cu totul nepoetic alu Eminescu. Reprezentantele celu mai strălucit alu pesimismole anticu grecescu este liricul Pindaru. Pesimismole lui Pindaru se deosebește, ce e dreptu, în formă de pesimismole creștinu. Imaginile, ce le folosese el în espunerea pesimismole său, au trebuit să fie deosebite de cele ce

le folosese poezi creștină, căci preste totu în alte împregiurări și în mijlocul altor idei a trăit Pindaru. În fond însă nu este nice o deosebire între pesimismole lui și între celu creștinu. Ca și poezi creștină este și Pindaru conșit de limitele fericierei omenești. Nimene nu poate trece preste colonnele lui Hercule și nimene în viețu acesta nu poate ajunge la bunul supremu. Trebuie să iubescă omul gloria, căci ce e viețu fără de nici o gloriă? Însă pentru aceea totu să știe, că există o stâncă, de care să sfărma ori ce gloriă. Și stâncă acesta este vanitatea lumii acesteia, scurtimea vieții omenești și în urmă morțe. Ideile aceste revin în continuu în cantecele lui Pindaru exprimate în un tonu lirico-elegiacu câte odată sublinu până la farmec, căci poate nici când unu poetu nu s'a scoborit așa afund în misterele vanității și dorerilor vieții omenești ca elu. *»Viețu noastră este o navigățiune de o zi pre o mare fecundă în vijore,«* <sup>1)</sup> dice el, ăra *»omul este visul unei umbre.«* <sup>2)</sup> Accente melancolice admirabile a unei inimi rănite de dorerea, că viețu noastră are o durată atât de scurtă.

Însă Pindaru chiar pentru că flă dore așa tare, că vieții omenești îi sunt puse margini atât de înguste, chiar pentru că e așa trist, fiindu că vede, că omul fericierea deplină poate să o atingă, însă nice cându să o ajungă în lumea acesta, ajunge la convicțiunea, că sufletul omului trebuie să fii nemoritoriu și în o altă viețu să ajungă aceea, ce în acesta numai i-s'a aretat de departe. *»Trupul nostru este pradă morții, sufletul însă imaginea vii a celui eternu nu poate mori,«* dice Pindaru în un fragment din poeziile sale. <sup>3)</sup> Ma Pindaru este deplin convinsu, că sufletul omului după morțe trebuie să ajungă în societatea deilor. *»Dreptu voru fi eu deii,«* dice el. Dacă Pindaru ar vorbi numai de unu Domnețu singuru și nu de mai mulți, atunci la auzul cuvintelor acestora i-s'ar' pără omului, că aude cuvintele unu sântu Părinte creștinu și nu ale unu păgân. Unu atare pesimismu este un pesimismu moral în înțelesul celu mai strins alu cuvântului, un isvor de însufățire ideală spre virtute, un pesimismu armonic, care întârește unu ecilibriu stabilu și durabilu între trup cu aplicările lui cele multe spre rele și între tendințele și dorințele ideale ale sufletului. Pentru aceea Pindaru în mijlocul accentelor celor mai lugubre din cantecele sale nu-și uită a glorifica totu de-a una virtutea, careă singură poate și e în stare a deschide omului porțile eliseului spre a intră acolo în nemorie și în societatea deilor. *Sufletele celor virtuoși,* dice Pindaru, *»locuiesc în ceru, și versul loru cântă pre deul celu mare în imn fără sfârșit.«* <sup>4)</sup> Cine va cetii cuvintele aceste a celui mai mare pesimist grecescu, alu Pindaru, pre acela flă va cuprinde grăta de pesimismole lui Eminescu din următoarele versuri: »Noi reducem totu la prafulu, adă în noi, mâne n ruină,  
»Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletu, lumină,  
»Toate-să praf.« <sup>5)</sup>

Întrebăm și aici, ce are pesimismole grecescu din Pindaru, reprezentantele lui cel mai strălucit, cu pesimismole negru ca întunerecul alu Eminescu?

Încă și mai necorect este, când pesimismole din tragicii grecești se pune în o categorie cu alu Eminescu. S'a disu între altele despre Eminescu și aceea, că ăra tare familiarizat cu tragicii greci Eschil și Sofocle, ma că atât ăra de încântat de ei, cât când ăra mai necăjit, dacă cetia o pagină din Sofocle, îi trecea totu necasul. Se poate și acesta, și noi nu vom negă, căci nu avem causă de a negă. Una însă cutzamă a o susține cu totă hotărrea. Și acesta e, că în toate poeziile lui Eminescu nu află

<sup>1)</sup> 1. Satiră pag. 241. ed. I, București 1884, după carea cităm.

<sup>2)</sup> Ecclesiastu 12, 12.

<sup>3)</sup> De humana natura.

<sup>4)</sup> Poesie pag. 241.

<sup>1)</sup> Ol. XI. 55. Isth. VI. 58. Nem. XI. 55. Ol. VII. 45. 174. XII. Nem. VII. 27. V. 44. Ol. VI. 175. 176.

<sup>2)</sup> Pyth. VIII. 126.

<sup>3)</sup> Edit. Boiss. pag. 292.

<sup>4)</sup> Totu acolo pag. 292.

<sup>5)</sup> Poesiile lui Eminescu pag. 201.

<sup>1)</sup> »Convorbiri literare« 1889 pag. 750 uu. și alții, cari au scris prin foii despre Eminescu.

omul nice cea mai mică urmă de nobilitate, ce-l caracterizează pe acei tragici, nice cea mai mică urmă, că Eminescu ar fi contemplantul lumea și viața acesta în modul acela trist și totuși ilar și plin de unețune al magistrilor tragediei eline. Și după ce în sufletul lui s'a încuibat odată pesimismul lui Schopenhauer, așa ceva eră și cu nepotință.

Ca și în liricul Pindar întempină omul și în tragicul Eschil și Sofocle suspine și gemete profunde în fața scurtimei vieții și în a necasurilor celor multe, ce o implu. Numai câtă la ei au toate aceste mai mult un colorit fatalistic, ca și cum suspinele și gemetele aceste ar fi neșce blăsteme asupra fatului.

„Nefericirea amblă rătăcind în continuu din piept în piept,” dice Eschil în Prometeu.

„Toți suntem umbre goale și figuri de visă,” dice Sofocle în Aias.

„Viața inconștientă de necasuri este cea mai dulce, și a nu fi conștient de necasuri este o suferință fără doreri,” dice el în Aias.

„Dacă nu te poți mântui de dorere, pentru ce te mai superi?” dice în Electra.

„Te-ai născut cu stăruia întunecată a ochiului, miserule, timpul și suferința îți zacă pre față,” cântă corul în Edip.

Cu toate aceste însă amândoi tragicii aceștia geniali nu încordăză nice odată pesimismul până la desperare. Nice unul din ei nu duce pesimismul până la stațiunea cea din urmă, la care când ajunge, nimic în lume nu mai poate avea pentru om nice o valoare; nice unul nu lasă pesimismul să rătăcească ca alui Eminescu până în prăpastia aceea a întunecului deplin, unde omul ne mai vedându nimic, nu-l mai poate interesa nimic, și ca o urmare firască în mijlocul unei atarî apatîi trebuie să-și dorască morțea. Ci la amândoi idea virtuții și idea deilor respălători apare pretotindenea ca un solă ceresc spre a mângăia pre moritorii în calea cea grea și spinosă a vieții și a-le înșufă curagiu și în mijlocul dorerilor celor mai amare. Pentru aceea elogiile virtuții, ce le întempină omul în tragediile lor, sunt atât de plăcute și încântătoare, și cauzează omului o atare mulțămire, câtă se sîmte oșei-cumva superbă pre aceea, că e om, și bucuos ar dori să fie el în locul personelor acelor din tragediile lor, cari au suferit mai mult, numai ca să potă deprinde virtutea ca ele. Și acesta cu atât mai vîrtos, că de-asupra lumii și vieții omeșci vede planându poterea cea preste fire a deilor respălători drepti ai virtuții.

„Este mai bine a fi un principe leal, care a greșit cu lealitate, decât a fi un învingător fără onoare,” dice Neoptolem în Philoctetului lui Sofocle.

„Nu mă poate ajunge nimic așa doreros, câtă să nu-mă rămână celă pușină o morțea nobilă,” dice Antigone alui Sofocle.

În Aias, când Agamemnon se miră, că Ulisse prețuiește și pre inamicul său, ce a morit, și-i dice acestuia: „Așa prețuiești tu și pre inamicul tău,” atunci Ulisse îi răspunde: „La mine eselența caracterului este mai mult decât inimizția.”

Ma la Sofocle blăndeța morală, eroismul virtuții și a filantropiei merge până acolo, câtă lasă pre Ulisse să dică: „Ești iertător omul, care audându rele despre sine, răspunde și el cu cuvinte rele.”

Era un bătrân în Agamemnon esclama, că: „Unde este de învățat ceva bine, acolo și bătrânul trebuie să fie tineru.”

O atare însușire pentru virtute o află omul însă în ei, pentru că „Dei iubesc pre cei virtuosi,” cum dice Athene în Aias alui Sofocle, și pentru că „Nimene n'a vădit pre Joe fără grige pentru fii săi,” cum cântă corul în Trachinele aceluiași.

Binevoiescă cetitorii a asemenă pesimismul acesta simpatice și morală a tragicilor elini cu pesimismul negru și respingător alui Eminescu din vîrsurile următoare:

»Deci cum voiești tu, poți urmă cărarea,  
»Fi bun și mare, ori pătat de crime,  
»Acela-și prafu, aceea-și adăncime!  
»Er' moștenirea și a totu uitarea.“<sup>1)</sup>

Potem dice, că mai batjocorită n'a fost virtutea, de când lumea ca în vîrsurile aceste pesimiste ale „geniului nostru”, în cari nu i-se dă cu nimic mai multă valoare ca crimei; sau în vîrsurile următoare, când i-a morit amanta:

»Au e sensu în lume? Tu chipu zimbitorii  
»Trăit' ai anume, ca astfelii să mori?  
»De e sensu într'asta, e întors și acelu.  
»Pre palida-ți frunte nu-i scris Domneșu.“<sup>2)</sup>

Numai amanta i-a morit „geniului” nostru, și pentru aceea-și negă pre Domneșu. Dară de l'ar fi ajuns nenorociri ca pre eroii lui Sofocle și Eschil, ce ar fi fost de el?

Sau curioasă mângăiere a proletariului din vîrsurile aceste rele și confuze, în cari la început morțea e capătul unui vis, va se dica a vieții, eră la capăt viața e visul morții și în care și alergarea din viață, va se dica viața și și morțea e eternă:

»Când știi, că visu-acesta cu morțea se sfîrșește,  
»Că-n urmă-ți rămân toate astfelii cum sunt,  
de dregi

»Ori câtă ai dreg-n lume, atunci te oboșește  
»Eternă alergare (!!) și-un gând te-ademențește  
»Că visul alui morți-eterne e viața lumii întregi.“<sup>3)</sup>

Credem, că asemenându pesimismul lui Eminescu cu alui tragicilor elini, nimene nu va dice, că e totu același.

(Va urmă.)

## Atala.

Novelă de F. R. de Chateaubriand.

(Fine.)

„Soră!” îi disei, „vino să ne rogamă Marelu Spiritu. Toate se întemplă după nestrămutatele sale hotăriri. Noi nu suntem altă-ceva aci pre pământ, decât neșce călători, întocmai cum au fost și părinții nostri. Este însă un loc, unde vom odihni după ostenele și necasurile acestea. — Dacă-mi este permis, te-ai întreba ceva despre Șakta, care încă a aparținut sîmției Natșezilor.”

La această întrebare indiana privind-mă înși disei: „Cine ți-a povestit despre el?”

„Spiritul înțelepciunii,” răspunsei.

„Îți voi spune dar totu ce știu despre el, căci tu ai scutit de insecte cadavrul copilului meu, și ai disu frumoșe cuvinte despre Marele Spiritu. Să știi dar, că eu isă nepota europenului René, pre care Șakta l'a fost adoptat. Șakta, care s'a botezat, și René nefericitul meu moșu, și-au aflat ambii morțea în acel măcel sângeruș, de care ți-am fost spus mai înainte.”

„Așa se vede, că de abia ai scăpat de o nenorocire și v'a ajuns alta,” disei eu plecându-mi capul. „Dar despre parintele Aubry n'ai ști să-mi povestești ceva?”

„Nici el n'a fost mai fericit ca Șakta,” continuă indiana. „Tșerochezii, inimizii Francesilor, năvăliră asupra satului convertitorilor, fiind atrași de sunetul clopotului său, care vesteă ajutorii celor nenorociți. Parintele Aubry ar fi potut să-și scutească viața, dar n'a voită nici de cum a se depărta din mijlocul fiilor săi sufletești, el a rămas la ei, pentru a le servi de exemplu și a-i însușii, ca să privească cu curagiu în fața morții. Sermanul fu ars între cele mai grozave

chinuri, dar din gura sa nu ieși nici un cuvint spre desonorea lui Domneșu și a patriei sale. Sub totu decursul execuțiunii sale se rogă pentru călăii săi. Dar ca totu să scotă din el un semn de debilitate omeșcă, îi aduseră pre un convertit, pre care-l maltratară într'un mod de totu totu barbaru. Nespusă a fost însă surprinderea lor, când vedură pre tinerul ingenuchiându înaintea bătrânului eremit și sărutându-i ranele. Apoi ca să-l facă totu să tacă, îi băgară prin grumaz un fier fierbinte, și sermanul mori.”

„Se dice, că mulțimea de Tșerochezii atât de tare admiră această constantă a indianilor convertiți, din cari, pre lângă cele mai mari torturi, nu pot scote nici un vaiet, încâtă mulți din ei se făcură creștini.”

„După câțiva ani reîntorcându-se Șakta din țera albilor, și audind despre morțea parintelui Aubry, se hotărise să cerce și să ie cu sine cenușa missionarului și a Atalei. El căută cu multă insistență locul, unde mai înainte fusese colonia de creștini, dar nu o mai găsi. Lacul ieșise. Puntea cea naturală eră derimată, și fărîmăturile sale astupară „câmpul morților” și grăpa Atalei. Șakta rătăcind mult prin regiunea aceea, ajuns în urmă la peștera, în care locuise parintele Aubry, care acum eră concrescută cu spin și tufe de smeură, și în care o cerbocă își lăptă puilul. Se aședă pre pietra, de pre care odată priveghiasera lângă cea morță, și unde acum nu aflase decât câteva pene smulse de ale paserilor călătoare. Pre când dădu curs liber lacrimilor sale, din tufa apropiată ieși șerpele îmblăndit al parintelui Aubry și i-se încolăci pre picior. Șakta se bucură mult la vederea acestui prietinu credincios, care singur mai remase între aceste ruine, îl ridică și-l încălzi la sinul său. Fiul lui Utalissi povestise, că adeseori, când ședea la amurgitul serii pus pre gânduri, i-se părea, că vede spiritul parintelui Aubry și a Atalei. Și aceste viziuni îi impleau pieptul de un fior sânt dar trist.”

„După-ce mai căutase câțiva timp mormintele missionarului și a Atalei, și voindu să se ducă din acele locuri, cerbocă sări deodată înaintea lui și încep să fugă, și nu se oprî decât la crucea misiunii, care stătuse odată de jumătate în apă. Lemnul crucii eră acoperit cu mușchi, eră pelicanul află placere, când se aședă pre cele două brațe ale ei. Șakta presupuse, că recunoscătoare cerbocă îl duce la mormentul binefăcătorului său. Săpă dar în pământ și află aievea scheletul unui barbat și a unei femei. Acum nu se mai îndoiă cătu-și de puțin, că aceste isă a parintelui Aubry și a Atalei, pre cari ângerii i-au aședat pote în acel loc. Aședă aceste relicuie prețioșe în o piele de urs și își luă calea cătră patria sa. Noptea aședându-și-le sub căpătii, visă despre iubire și virtuți nobile.”

Terminându indiana me redica de jos și apropiându-mă de cenușa sântă, ingenuchiă în profundă tăcere. Apoi ridicându-mă pleca de acolo cu pași repeși și striga:

<sup>1)</sup> Convorbiri literare Nr. 11—1890 pag. 913.

<sup>2)</sup> Poesie pag. 69.

<sup>3)</sup> Poesie pag. 137.

„Așa trece din lume totu ce e frumosu, virtuosu și plinu de sântemintu! Oh, omule, tu nu ești decâtu unu visu, ce dispăre, o tristă nălucire ești tu! Numai nefericirea e partea vieții tale, și numai prin tristețea sufletulu, și numai prin melancolia vecinică a gândirilor tale mai ești ceva!“

Aceste gânduri infricoșate me torturără totă nôptea. În dimineța zilei următore soții miei mă părăsiră. Ei plecară în societatea celorlalți expatriați. Tinerii răsboinici erau în fruntea cortegiulu, apoi urmău femeile; cei de întâiu duceau relicuiele, celea din urmă copiii. Bătrânii erau în mijlocu, între viitorii și trecutii, între amintiri și speranțe, între patria pierdută și cea fiitoare. O Domneșule, cine ar poté spune, câte lacrimi se vėrsă atuncia, cându îți părăsești pământulu

strămoșescu; atunci, cându mai privești pentru ultima dată de pre o colină ridicată coperișulu locuinței, unde ți-ai petrecutu tinerețea; atuncia, cându mai vești încă odată riulu, ce curge așa de tristu de-alungulu țării tale???

Nefericiți Indiani, pre cari vė vėdui âmblându cu cenușa strămoșilor vostri prin pustie, spre a vė căută o altă patrie, voi cu totă sērăcia vōstră ați fostu ospitali față de mine, și eu totuși nu vė potu rēsplăti, nu! căci întocmai ca voi, rėtăcescu și eu prin pustie lāsatu în voia ómeniloru! Ma isu și mai nefericitu decâtu voi, căci mie nu-mi e permisu a portă cu mine osēmintele parinților miei!



## Diverse.

**Ce să facem, ca șindilele să țină mai multu?** Ca șindilele să țină mai multu, pre cum dice R. Dittmar, trebuie să le muiăm în apă vărōsă. Procedura e fōrte simplă: Se aședă șindila înainte de a o folosi în o cadă vărōsă așa, ca să fiă acoperită de apă. După 2—3 zile apoi se scōte și se aședă unde va susu, ca să se scurgă și usuce, apoi se pōte numai decâtu folosi.

**Poporațiunea Parisulu,** după recenziunea ultimă, numeră 2,423,000 locuitori, cu 172,000 mai multu decâtu în 1886.

**Posta Redacțiunei:** — V. L. de P. Ar' trebui reformată, ca să corespundă intru tōte. — *Luncavitu.* Prelucră-o numai bine, apoi se va vedē. Totu ce e bunu, se publică.

Editoru și redactoru respundietoriu:

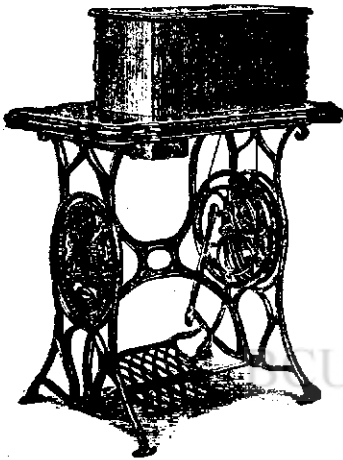
**Dr. Vasiliu Hossu.**

# Josifu Gans,

## fabricantu si reparatoriu de masīne agronomice

(5) 6—10

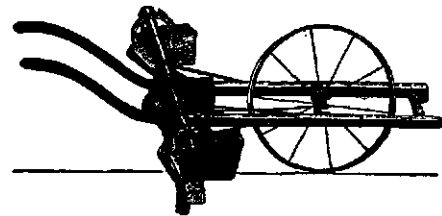
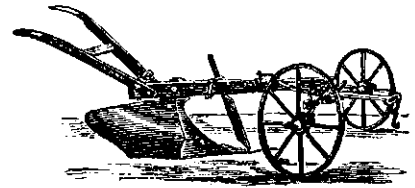
**in Blasiu (Balázsfalva)**



recomānda pre lānga garantia si servitiu solidu si promptu depositulu sēu de

pluguri, masīne de imblatitu, de cusutu, de trieratu si de alte instrumente economice, tōte din fieru batutu.

Tōte obiectele amintite se potu procură si pre lānga solvire in rate.



Cu deosebita stima cutezu a incunoscintiā pre Veneratulu Cleru greco-catolicu,

cā precum si până acum iāu asupra-mi gātirea de iconostase, amvōne, altarie

si alte obiecte de ale instruirii interne a besericelor, in ce privesce lucrulu de mesariu si de sculptoru, de colorare respective de marmorisare si de provedere cu icōne sante, dimpreuna cu asiediarea acelor obiecte in fati'a loculu, precum si renovarea de iconostase cu pretiurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servescu cu placere.

Iconostasele ridicate de mine in besericele greco-catolice au cāstigatu recunōscere deosebita, si tōte me indreptatiescu la sperarea, că Veneratulu Cleru me va impartasī ocasional-minte de pretiuit'a-i incredere. Silinti'a mea se va indreptā totu de-a un'a intr'acolo, că si de aci incolo se meritu renumele celu bunu, care mi-l'am cāstigatu până acum.

Prin tarifulu de zone disparēndu departările, prin acēst'a capacitatea de concurentia mi-s'a maritu.

Rogāndu-me pentru pretiuite comande sum

Oradea-mare, 28 Ian. 1891

cu deosebita stima

**Carolu Müller,**

auritoriu si fabric. de recuis. beseric.

(4) 7—?

Fundata in an. 1858.

**FRANCISCU WALSER**

Liferantu de curte alu Altetiei Sale imp. si reg. Archiducele Josifu.

proprietariulu primei fabrici ungare de masīne si recnisite de pompieri, turnatoriu de clopote si metalu

Budapest'a, VII, strad'a Rottenbiller, Nr. 66

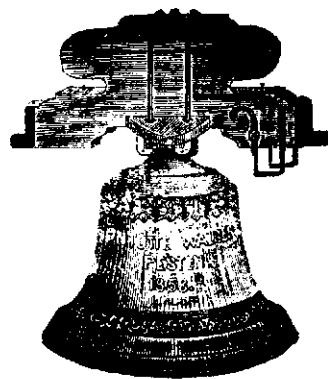
recomānda atentiunei preanonratiloru domni preoti

**TURNATORIA SA DE CLOPOTE**

in care se fabrica atātu grupuri cātu si clopote singurate:

cu scaune de fieru patentate si cu chivere (cōrne) scutite de frecare. Fabric'a a liferatu dela intemeierea sa' 1800 clopote mari de metalu, intr'altelē si celu dela metropol'i'a din Bucuresei in greutate de 8000 kilograme.

Se afla umblatōre scutite de mirosu, arangiamente pentru bai, conducte pentru apa si pompe pentru fāntāni.



(2) 20—52

Preliminarie de spese si Pretiu-couranturi se trimitu la cerere gratuitu si franco.

Distinsu in anulu 1885 la espositiunea regnicolara din Budapest'a pentru lucru escelentu, progresu si capacitate de concurentia cu diplom'a cea mare de onōre.